

Naslovnica » Kategorija » Švajneraj II: Povijest smrada

| Švajneraj II: Povijest smrada

SVJETLANA LUGAR 28. KOLOVOZA 2023.

IZDVOJENO, PLANET ZEMLJA

Jakuševac je bilo pretežno kravarsko selo. Dodirom s privremenim odlagalištem gradskog otpada šezdesetih godina, većina uzgajivača prebacila se na držanje i uzgoj svinja. Farmeri su svinje za potrebe svojega domaćinstva vodili na hranjenje na smeće. Besplatno tovljenje svinja omogućio je napredak svinjogojstva i masovniji uzgoj. Ljudi su reorganizirali svoje farme u svinjce.

Marginalni položaj južne obale Save u Zagrebu prve polovice 20. stoljeća uvjetovao je da je gradsko smetlište oformljeno na mjestu današnjeg hipodroma, a potom prebačeno na Jakuševac. Kako je do toga došlo i zašto danas smrdi?

Šezdesetih godina 20. stoljeća područje današnje gradske četvrti Novi Zagreb-istok ogromno je, prazno i pusto područje nimalo nalik na grad. Tu su samo četiri sela: Buzin, Otok, Jakuševac i Hrelić. Popisom stanovništva 1961. na cijelom

prostoru gradske četvrti nije živjelo niti 3.500 stanovnika (po popisu iz 2021. ima 55.898 stanovnika).

Najranije Jakuševac se spominje 1334. u Popisu župa zagrebačkog arhiđakonata kao Župa sv. Marka Evanđelista u polju. Ta jakuševečka župa zbog promjena toka rijeke Save više će puta mijenjati sjedište i ime. U jednom dijelu povijesti Jakuševca, kad je već južno od Save, spominje se, da se nalazi u trokutu između današnjeg Zapruda, Svete Klare i Kosnice i da je zemljište bilo u posjedu lokalnih plemića Jakuša (otuda i vuče današnje ime). Prvotno ime bilo je Hurčin od kojeg se odustalo. Prije toga, nekadašnje selo Jakuševac bilo je na sjevernoj obali Save u blizini naselja Petruševac s kojim su ga vezivale rodbinske veze koje su se nastavile i dalje kad je promjenom toka Save ostao na južnu stranu. Isti tip narodne nošnje svjedoče njihovoj povezanosti.

Sjeverno i okolno područje sela Jakuševac, Jakuševčani su koristili za ispašu svoje stoke. To područje nazivali su zemljište Zemljišne zajednice Jakuševac. Poznato nazivlje bez vlasnika, a korisnici su bili rodovsko-plemenske zajednice. Poznate su prakse iz povijesti kako su se viđeni plemenski vođe samoinicijativno upisivali kao vlasnici tog zajednički korištenog zemljišta. Time su jačali svoju moć i postajali plemići. U ovom slučaju u vlasništvo nije bila upisana zajednica ili zadruga. Dio zemljišta vratio se crkvi, a na mnoge parcele danas upisani su Čistoća, Zagrebačke ceste, Grad Zagreb, Država...

Poslije velike poplave u Zagrebu 1964. koja je poplavila trećinu Grada i čije su posljedice bile katastrofalne (17 mrtvih, 40.000 ljudi ostalo je bez svojih domova, uništeno je više od 10.000 stanova) i uz propala materijalna dobra poduzeća, skladišta, kulturnih i inih organizacija, ostavili su iza sebe ogromnu količinu otpadnog materijala svih vrsta.

“ *Od svih svinjara isticalo se njih petnaestak, a unutar grupe njih nekoliko nametnuli su se kao vođe i odgovorni su za podjele unutar stanovnika svog naselja i šire*

“ *Tov svinja po zadanim standardima je skup pa su se farmeri dosjetili nastavaku besplatnog tova. Preuzimanje napoja iz kuhinja bolnica, dječjih vrtića, domova za starije i ugostitelja*

Pristupilo se izgradnji sustava obrane od poplava. Visokim nasipima Savi se reguliralo korito, a njeni sada prazni rukavci sjeverno od Jakuševca, zatrpavali su se i izravnjavali otpadom nastalog od poplave i dodatno tekućim gradskim komunalnim zajedno s opasnim tehnološkim i građevinskim otpadom bez nužnih mjera nadzora i zaštite zdravlja ljudi i zaštite okoliša. To nije bio deponij, bilo je smetlište.

U prošlosti Jakuševac je bilo pretežno kravarsko selo. Dodirom s privremenim odlagalištem gradskog otpada tih šezdesetih

godina, većina uzgajivača domaćih životinja prebacili su se na držanje i uzgoj svinja. Svoje kravlje farme zamijenili su svinjcima.

Najprije farmeri su svoj mali broj svinja za potrebe svog domaćinstva zajedno s kravama pod pratnjom vodili na hranjenje na smeće. To besplatno tovljenje svinja i njihovo brzo napredovanje bilo je preisplativo da se ne bi prešlo na njihov uzgoj. Reorganizirali su svoje farme u svinjce, a mali broj ostalih krava zadržali za potrebe svog kućanstva. Prvi veći promoćuran farmer koji je krenuo s konkretnim stadom od četiristo grla postao je uzor mnogima.

Kad se smeće dovozilo na to privremeno, neorganizirano odlagalište nije bilo nikakve tehnologije za ublažavanje nus pojava. Smrdjelo je do besvijesti, a hrane za tov je bilo sve više. Vrlo brzo broj svinja na dnevnom boravku na smetlištu narastao je na nekoliko tisuća. Ne treba sumnjati u svinjsku pamet. Više nisu trebale pratnju. Kako su same dolazile na smetlište, uvečer su se site vraćale u svoje svinjce. Iza sebe ostavljali su svoj otisak i smrad.

Nesreća u vidu svinjske kuge dogodila se 1971./72. Bio je to opći pomor. U povratku sa smetlišta do svojih svinjaca ugibale su. Svaki svinjar morao je izdvojiti svoje

mrtve svinje i zakopati ih u svom dvorištu. A nije bilo ni vode ni kanalizacije. Nastao je zdravstveni problem i Grad ga je pod hitno rješavao.

Iza devedesetih krenulo se prema sanaciji i u sanaciju gradskog deponija u više faza. Bilo je otpora da se deponij ogradi. Obnovljeni kapaciteti svinjskih farmi nastavili su hraniti se na smeću. Vrlo mali broj farmera na svojim poljoprivrednim zemljištima uzgajalo je dodatnu hranu za svoje životinje.

Deponij je dobio ogradu, a svinje izgubile pristup smeću. Tov svinja po zadanim standardima je skup pa su se farmeri dosjetili nastavaku besplatnog tova. Preuzimanje napoja iz kuhinja bolnica, dječjih vrtića, domova za starije i ugostitelja u isto vrijeme usluga davateljima napoja je ušteda jer obveza predaje ostatne otpadne hrane kafilerijama košta.

Paralelno, višak otpada iz svinjaca, septičkih jama ili gnojnica dnevno su istovarivali u obližnji okoliš ili razrijeđeno kroz odvod i kanalizaciju. Posljednje dvije godine poslije krajnjeg roka zatvaranja farmi, preostale aktivne farme sve to čine i danas. Okolni susjedi guše se u smradu i čekaju postupanje po Zakonu.

Od svih svinjara isticalo se njih petnaestak, a unutar grupe njih nekoliko nametnuli su se kao vođe i odgovorni su za podjele unutar stanovnika svog naselja i šire. Posebno pojačanim pritiskom na Grad krenuli su od 2012. poslije Uredbe o zabrani držanja domaćih životinja u urbanom naselju i podjeli rješenja o prestanku bavljenja s tom djelatnošću.

Ucjenama na račun neodrživog aktivnog gradskog deponija u urbanom naselju prisiljavali su Grad na pomicanje roka zatvaranja farmi i to traje preko deset godina. Nezadovoljnoj većini je puna kapa i šuti.

Premještanje i preslagivanje smeća s privremenog i neorganiziranog odlagališta gradskog otpada, nastalog kao nasljeđe poplave iz 1964. na gradsko odlagalište otpada Jakuševac-Prudinec s pojačanim ulaganjem u komunalnu infrastrukturu

“ *Vrlo brzo broj svinja na dnevnom boravku na smetlištu narastao je na nekoliko tisuća*

naselja ušla je u nesretnu okolnost što se nije našla pogodnija lokacija. Naime uređen deponij smješten je nekoliko stotina metara od stambenih kuća naselja, a grad se dodatno širi i sve više stanovnika živi sve bliže deponiju. Aktualne reforme oko otpada uvjetuju i privremena rješenja u kojima se osim poznatih smradova, u novije vrijeme pridružio smrad s odlagališta od bio otpada. Problem je nemoguće riješiti preko noći, ali procesi su počeli. Dvadeset godina ulaganja u širenje s novim sadržajima djelatnosti koja prirodno pripadaju uređenom gradskom deponiju doveli su Grad u istu poziciju naslijeđenog neodrživog stanja za okolno stanovništvo i okoliš kao i 1964. godine.

Serijal tekstova "Švajneraj" napisan je uz financijsku potporu Agencije za elektroničke medije temeljem provedenog Javnog poziva za ugovaranje novinarskih radova u elektroničkim publikacijama.

Švajneraj – 1. nastavak

Grad Zagreb stočarstvo

Svjetlana Lugar

POVEZANI ČLANCI